

i u ovom slučaju može svaki ispovjednik odriješiti u hitnim prilikama jednako kao i od svake druge cenzure. Sada je S. Penitencijarija izjavila, da je sv. Otac zapovijedio, da se objavi ova nakana zakonodavca:

»Odrješenje od cenzure u *takovim* slučajevima otpalih svećenika tako je pridržano S. Penitencijariji, da niko ne može, izim u slučaju smrtno pogibli, od nje odriješiti i da tu ne važe nikakovo ovlašćenje dano bilo u kan. 2254, § 1, bilo kakovom ovlasticom ili kakovim god pravom.«

Da li sv. Ignacije u temeljnoj istini „Duhovnih vježba“ premalo ističe ljubav Božju?

I. P. Bock, D. I.

SUMMARIUM.

Estne amor Dei in fundamentali veritate Exercitiorum spiritualium Ignatianorum nimis neglectus et cur non ipsis verbis elatus?

Gallicus auctor Dr Francis Vincent nimis distinguit inter antiquam scholam asceticam Hieronymi, Bernardi, Benedicti et Francisci etc., quibus, fatente Card. Mercier, ultra modum opponit scholam amoris s. Francisci Salesii. S. Ignatium secus laudat, sed in hac re cum Msgr. Fragnière valde carpit, quod scilicet in fundamentali veritate libelli Exercitiorum amorem Dei solum supponat, omissa diserta commemoratione hujus sublimissimae virtutis. — Omnia lite de verbo, uterque melius attendisset Ignatium »laudem et servitium Dei« cum theologis medii aevi et cum veteribus catechismis intelligere ipsum benevolum et practicum amorem Dei, sicut etiam idem sine vocabulo amoris intelligitur ex. gr. in oratione Dominica, in Canone Missae, in Canticis »Te Deum laudamus«, »Gloria in excelsis Deo«, »Magnificat«... et in tabulis decalogi promulgati, antequam formalis lex de amore Dei super omnia dissertis verbis praeciperetur. Ceterum ex ipso examine libelli Exercitiorum clare apparet, quantopere fallantur asserentes Ignatium »de amore vix loqui« quasi in oppositione cum S. Francisco Salesio. Certe, distinguitur inadaequate doctrina ascetica s. Ignatii, nitens in universalis et essentiali relatione nostra naturali et supernaturali ad Deum, Creatorem et Dominum nostrum, a sententia s. Francisci Salesii, quae maxime fundatur in summa bonitate Dei, optimi Patris nostri. Sed externae rationes opportunitatis temporum, locorum et personarum sufficiunt ad hoc quaecumque discrimen explicandum. Ardens amor Dei et proximi in s. Francisco Sal. optime conciliatur cum generoso zelo Ignatiano majoris gloriae Dei et salutis animarum procurandae.

1. Je li se u temeljnom načelu Ignacijevih Duhovnih vježba ljubav Božja samo pretpostavlja? I zašto se tu ne spominje ljubav? Nije to novi prigovor. U Francuskoj se već od početka ovoga stoljeća prepiru o raznim »asketskim školama«, zaboravljajući gdje-gdje na bit i jezgru, koja je svakoj zdravoj ascezi zajednička. I tu možemo lako naići na polemiku protiv sv. Ignacija i njegove knjižice o egzercicijama.

Slučajno sam se namjerio na dosta omašno djelo sveučilišnog profesora angerskoga, Dra Francis-a Vincent: »Saint François de Sales, Directeur d'âmes. L'éducation de la volonté« (1926, Beauchesne, Paris). U trećem poglavlju drugog dijela pisac govori o ljubavi Božjoj kao svrsi i sredstvu. Podcrtava opreku između starije asceze, koja da je više držala do vanjskih pokorničkih vježba, i između nove asceze, koja da smjera više na ljubav Božju. Autor priznaje tu veliku zaslugu svetom Kajetanu i njegovim Teatincima, sv. Ignaciju i Isusovcima te sv. Tereziji, koji da su osobito inaugurirali novi smjer.

Ali odmah iza toga steže svoje predašnje riječi, govoreći, da je istom Isusovac Ivan od Padranos-a svetoj Tereziji sugerirao lozinku oslobodenja: »ljubav«. A ova lozinka da je dovela sv. Franju Saleskoga do uzornog tipa svetosti.

Iza manje uspjele digresije o »tri škole« profane ljubavne književnosti, koje da su donekle pripravile Franju Saleskoga (str. 154—155), pisac tvrdi, da je napokon sv. Franjo Saleski u svojoj raspravi o ljubavi Božjoj znanstveno i metodički utvrdio dotada prijepornu nauku. Nijedna asceza da nije temeljitije izvedena iz jedne ideje nego njegova asceza, obrazložena na temelju pojma ljubavi. Dr. Vincent ne će ipak da se tu govori o novom izumu, jer da su svi sveci onamo od apostola Pavla imali neku intuiciju o vanrednoj ulozi ljubavi u duhovnom životu.

»Ali, veli autor dalje, kod mnogih je svetaca ova istina, da tako rekнем, zastrta, uključena, pretpostavljena, a nije predmet direktnog i sustavnog obrazlaganja. Ona je nalik na sunce iza brda. Nuzgredna krepost maskira ovu glavnu krepost. Sv. Jeronim n. pr. u svojoj ascezi, čini se, ističe čistoću kao temeljnu krepost, sv. Bernardo odricanje samoga sebe, sv. Franjo Asiski siromaštvo, sv. Benedikt revnost za liturgiju. Kad bi ih tko potsjetio, da je ipak ljubav prauzrok svake svetosti, bez sumnje bi odgovorili poput onog diplomata na bečkom kongresu: Ali to se razumije po sebi! — A na to bi im sv. Franjo Saleski poput Talleyranda mudro odvratio: To se još bolje razumije, kad se izreče. — A sv. Franjo to izriče, pače i ponavlja dosada nečuvenom snagom« (str. 155—156).

2. Usput istaknimo ovdje barem ukratko jednostrano i krivo tumačenje piščevo s obzirom na Jeronima, Bernarda, Franju Asiskog i Benedikta. Tkogod bez predrasuda prouči njihov život, ne će poreći, da ovi sveci svom snagom veličaju ljubav Božju kao glavnu krepost, koja sve drugo oživljuje. Ta, Franjo Asiski i Bernard

upravo su sjajni tipovi mističke ljubavi Kristove. I oni uvažuju siromaštvo i odricanje samo kao nužna sredstva, koja imaju da služe kraljici kreposti, ljubavi Božjoj. Čujemo n. pr. Dra W. Fr. Förstera, gdje u časopisu »Menscheit« (3. X. 1926.) veli: »Franjo Asiski htjede nešto drugo da više proslavi nego materijalno siromaštvo. Njegov je ideal s obzirom na »povertà« trostruka srčanost, kojom postavlja u središte ono, što je bitno u životu (ljubav Božju i bližnjega), a na drugo mjesto postavlja sve što je nuzgredno; odlučno pak odbija sve što je suviše« (v. »Schönere Zukunft, II, 1926. 81). Dr. Vincent morao bi ovdje zapamtiti opravdani prigovor, što ga je kardinal Mercier uvrstio u svoju pismenu preporuku njegovoga djela. Hvaleći naime uostalom budnu kritiku piščevu i konfrontiranje slobodnih mnijenja, Mercier ipak konstatira kod njega »tendenciju, da bi više stavio u međusobnu opreku pojedine nazore, nego da bi ih prema koncilijantnom načinu sv. Franje Saleskoga zbližio i složio («avec une tendance parfois à les opposer l'une à l'autre opinion, plutôt qu'à les rapprocher dans un désir salésien de conciliation»).«

Napose o duhovnim vježbama sv. Ignacija g. profesor piše: »I sam sv. Ignacije, komu naš svetac (Franjo Sal.) toliko duguje, nije možda u svom ascetičnom sustavu označio ljubavi ono mjesto, što ga ta krepost kasnije zaprema u raspravi Franjinoj o ljubavi Božjoj i u »Uvodu u pobožni život«. Švajcarski bogoslov Msgr Fragnière kudio je u svom markantnom govoru¹ pisca Duhovnih vježba ovim riječima:

»Zar su duhovni vođe ovdje ispunili svu svoju dužnost? Zar nisu kadikad nuzgrednim vježbama pripisivali više pažnje nego prvoj i najvećoj zapovijedi Božjoj? Zar ljubav i kod najboljih i najuglednijih duhovnih vođa zauzima ono mjesto, na koje ima potpuno pravo?... Uzmimo značajan primjer ... Sv. Ignacije učinio je pomoću svojih duhovnih vježba svemu svijetu toliko dobra, te nikad ne ćemo preko mjere hvaliti ovo divno djelo. Međutim, koje mjesto zaprema ljubav u ovoj učenoj strategiji ili ratnoj školi sredstava spasenja? Posljednje mjesto. Istina ne posljednje mjesto, što se tiče važnosti i dostojanstva; ali ipak posljednje mjesto s obzirom na vrijeme i red upotrijebljenih sredstava. To će reći: Sv. Ignacije pričuvao je za konac ono najsavršenije, što se može postići tek iza vježbanja u nižim stepenima. Ukratko, ljubav se tu prikazuje više kao konačni cilj, nego kao sredstvo za postizavanje savršenstva.²

Pače i kao svrha ljubav se istom pri svršetku pojavljuje u onoj kontemplaciji, kojom se svršava ogromni trud oko duhovne obnove. A gdje Ignacije na početku kani jasno odrediti konačni cilj

¹ La Voie, Discours prononcé à Fribourg, le 9 nov. 1897.

² Trebalo bi ovdje više razlikovati habitualnu krepost ljubavi kao cilj i aktualnu ljubav kao sredstvo.

našeg života, tu nema ni govora o riječi »ljubavi«. Dok naš katehizam veli, da je čovjek stvoren za to da spozna i ljubi Gospodina Boga i da mu služi pa tako da spasi svoju dušu, sv. Ignacije samo govori: »Čovjek je stvoren, da Boga našega Gospodina hvali, štuje i da mu služi...³ Prema ovoj definiciji dakle ljubav se ne ističe niti kao svrha života niti kao potreban put, da dodemo do svog vrhunaravnog cilja. Istina, Ignacije ne niječe te istine, izostavivši riječ »ljubav«... Ali mu se nije činilo zgodno, da ovu istinu odmah na početku egzercicija istakne ili barem izreče. Lako se mogu naći razlozi, koji to opravdavaju. Ipak ne mogu ja, a da ne žalim taj postupak: u tako temeljnoj rečenici, koja smjera na to, da našoj duši dade potpuni pojam o vremenitoj i vječnoj svrsi njezinoj, izostavila se baš najpotrebitija i najbitnija riječ, t. j. riječ o ljubavi.«⁴

3. Rado priznajemo, da nikakva zla namjera nije ovdje vodila obadva pisca. Nije nam također palo ni na kraj pameti, da bismo, makar i samo indirektno, htjeli kuditi ili omalovažiti spomenuto tumačenje našega cilja po modernim katehizmima. Poradi veće jasnoće istaknimo ipak: Rimski katehizam još nema ove definicije. A moderni katehizmi govore tu više o afektivnoj i efektivnoj (djelotvornoj) ljubavi kao sredstvu do savršenstva. Ignacije pak u kontemplaciji »za sticanje ljubavi« govori u prvome redu o stalnoj kreposti ljubavi kao svrsi, koju hrani ulje dobrih djela.

I najnoviji treći katehizam kardinala Gasparrija pro adultis odgovara na 61. pitanje o našoj svrsi: »Čovjek je od Boga stvoren, da ga spozna, ljubi i da mu služi, pa tako da ga poslije smrti po blaženom gledanju posjeduje i uživa na vijeke u raju« (Catechismus catholicus, pag. 102.). Vrijedno je i to spomenuti, da kardinal nije namijenio ovo teže pitanje malim prvopričesnicima ni djeci osnovnih škola, nego odraslima u svom potpunom katehizmu, gdje tek u raspravi o posljednjim stvarima ističe taj odgovor. To je očit znak, da izričita riječ »ljubav« nije nipošto ovdje »baš najpotrebitija i najbitnija riječ«. Dakako stalna krepost ljubavi potrebna nam je za spasenje, ali sama riječ »ljubav« nije potrebna ni bitna, kao što i uopće izričito formuliranje istine o našem cilju nije potrebno ni bitno. Stoga i sv. Ignacije u 19. bilješci želi, da se duboka nauka o prvom principu i temelju ne bi predložila slabom i umno ograničenom egzercitantu niti takovu, od kojega se ne možemo nadati velikom plodu. Dovoljno će biti takova uputiti na ispitivanje savjesti i pripraviti ga za dobru ispovijed i svetu pričest.

³ Valja i to znati, da Ignacije ovdje slijedi tradicionalnu terminologiju Petra Lombarda i velikih školastika srednjeg vijeka.

⁴ Discours, 13—15; kod Dra Vincent, 156—157.

4. No pogledajmo sad nešto поблиže riječi Ignacijeve o temeljnoj istini. Moderni i stari jezici ne oskudijevaju toliko izrazima, niti su vjerski naši pojmovi tako ograničeni, te ne bismo jednu istu temeljnu istinu mogli izreći sinonimnim i srodnim riječima, osobito gdje se ne radi o strogoj znanstvenoj definiciji. Ignacije u fundamentu više u praktičku svrhu za izobražene ljude opisuje glavne neke čine, po kojima postizavamo svoj konačni cilj. Ali u »hvali i službi Gospodina Boga«, kako on shvaća temeljnu istinu, ljubav Božja nije samo suponirana niti samo uključena (implicite). Već prema Kristovim riječima i Sv. Pisma imamo ovdje formalno izraženo dvostruko glavno i nedvojbeno vježbanje u ljubavi Božjoj. Doista, sebična hvala i služba za plaću zemaljsku ne slažu se nikako s viteškim, velikodušnim i podatljivim raspoloženjem srca, što ga Ignacije u 5. bilješci traži već od početnika u duhovnim vježbama. »Hvala, štovanje i služba Božja« njemu su osobito stvar žarkog srca, koje diše barem početnom ljubavlju Božjom.

Ako sv. Ignaciju zamjerimo one riječi u uvodnom razmatranju, zar dosljedno ne moramo kuditi i sv. Pavla apostola, koji ponovno veli, da nas je Bog odredio, da »hvalimo slavu njegove milosti«, da »hvalimo njegovu milost« ili »slavu« (Ef. 1, 6. 12; Filiplj. 1, 11). I sam Spasitelj toliko puta ističe: »Tko ima moje zapovijedi pa ih drži, taj je, koji me ljubi« (Iv. 14, 21; poredi 14, 23—24...).

S potpunim pravom veli Walter Sierp,⁶ da se i u Oče našu i u dekalogu te u misnom kanonu ne spominje riječ »ljubav«, iako krepost čiste ljubavi nalazi tu svoj najljepši izražaj. I u pjesmi blaženika »Svet, svet, svet...« nema riječi »ljubav«, pa se ipak tu vrši najuzvišenija i blažena ljubav Božja. Uzmite andeosku pjesmu kod Mise »Gloria in excelsis Deo«; uzmite kraću doksologiju »Slava Ocu i Sinu i Duhu Sv.«; uzmite krasnu sekvenciju »Lauda Sion« i gotovo sve euharistijske himne sv. Tome Akvinskoga; uzmite divni hvalospjev Gospin »Magnificat«: sve to diše najčišćom ljubavlju Božjom, pa ipak nema tu izričite riječi »ljubav« osim jedamput u pjesmi »Adoro te devote«. I hvalospjev »Tebe Boga hvalimo« nema te riječi, pa je ipak isto tako pjesma ljubavi kao i pjesma zahvalnica.

5. Uza sve isticanje važnosti i vrsnoće duhovnih vježba sv. Ignacija Dr Vincent i Msgr Fragnière kod svog jednostranog tumačenja omalovažuju sam tekst temeljne istine, kada »hvalu i službu Božju ne priznaju poglavitim činima ljubavi, nego govore tu samo o nekim nuzgrednim vježbama. I osim toga nikako ne mare za to, što sv. Ignacije već u 1. tjednu duhovnih vježba zove Gospodina Boga »beskrajnom Dobrotom«, »božanskom i vrhovnom Dobrotom« i »Ocem«. Pogotovu pak u drugom

⁶ Zeitschrift für Aszese u. Mystik 1927, 109—110; i opet u knjizi: »Ignatianische Wegweisung, 31 ss.

tjednu imamo redovito u posljednjem preludiju pojedinih razmatranja moliti za posebni plod, da naime Spasitelja, za nas utjelovljenog, rodenog, prikazanog... sve bolje spoznamo, »sve više ljubimo« i sve vjernije nasljedujemo. Kako se smije onda tvrditi, da se sv. Ignacije uopće ne osvrće na ljubav kao sredstvo?

Sva razmatranja i sve upute svečeve, pa i one o grijehu, o paklu i tako dalje mnogo više dišu duhom zahvalne, skrušene i velikodušne ljubavi k Isusu, Kralju i dobrom Zapovjedniku našem, nego ropskim strahom. Ignacije ipak promišljeno ne zanemaruje sveti strah Božji, osobito kod početnika u duhovnom životu, dok uz napredovanje egzercitanta u ljubavi diljem »retraite« taj strah Božji sve više stupa u pozadinu. Tako se n. pr. u 3. točki prvog razmatranja o grijehu ovaj osobito osuđuje kao čin »protiv beskrajne Dobrote«. Na koncu drugog razmatranja o grijehu treba da se u konačnom razgovoru s Bogom napose sjetimo njegove beskrajne milosrdnosti i ljubavi (colloquium misericordiae), kojoj se dive svi stvorovi. I u razmatranju o paklu molimo, da nas barem strah od vječnih muka spasonosno potrese i odvrti od grijeha, »ako bismo svojom krivnjom zaboravili na ljubav Božju«. I u kolokviju istog razmatranja imamo se zahvalno sjetiti, kako je »Bog dosada prema nama bio ljubezan i milosrdan«.

Ako se onda stalna krepost ljubavi Božje tek na koncu ex professo i opširno obrađuje kao cilj i vršak savršenstva i kao jezgra mističkog sjedinjenja s Bogom, to je posve logično i svrsi shodno pa i sa psihološkog gledišta posve opravdano.

6. Dr Vincent je čitao brošuru Isusovca Watriganta »Deux méthodes de spiritualité«, gdje se dokazuje, da sv. Ignacije ne zanemaruje ljubav u svojim duhovnim vježbama. On dopušta, da se Msgr. Fragnière možda prevario u svom rigoroznom sudu. Ali i u tom slučaju kaže, da bi takovo krivo shvaćanje nemoguće bilo kod spisa sv. Franje Saleskoga, jer da kod njega ljubav doista potpuno prevladava.

Ne ćemo ovdje da izigramo sveca protiv sveca. Samo primjećujemo, da se Franjo Sal. nikako ne slaže s ukorom svojih novih panegirika. Pa i mogućnost krivog shvaćanja riječi i spisa Franjinih u protivnom pravcu nije nikako isključena. Kad su naime neki mogli krivo razumjeti sv. Ignacija, gdje svoju ascezu izgrađuje na solidnom temelju našeg bitnog odnosa k Bogu, još se lakše može krivo shvatiti i zlo upotrijebiti inadekvatno prikazivanje žarke ljubavi svetog Franje Sal. u smislu čuvstvenog pietizma i snatrenja. Već biskup Le Camus, lični prijatelj i vršnjak Franjin, u spisu »Duh bl. Franje Sal.« (III, 4), tuži se, kako su neki čitači frivolno shvatili 9. i 10. poglavlje prve knjige »Timoteja« ili rasprave o ljubavi. Sve se može izvrćati na zemlji, pa i samo Sv. Pismo. A dokaz ex abusu ne bi se smio ovdje spomenuti.

7. Dr. Vincent bi se htio okoristiti i jednom izjavom Oca Brou-a, koju je čitao u njegovu spisu »La spiritualité de saint Ignace« (str. 82): »Jedva postoji pisac, koji ne bi imao svoje omi-

ljele izraze. Ponavljanjem svojim ovi odaju, za koje se ideje duša piščeva najviše zanima i oduševljuje. Tako sv. Ignacije daje prednost onim izrazima, koji ističu gospodstvo Božje nad stvorovima.« I u svojim Konstitucijama D. I. spominje on 259 puta »veću slavu Božju«. I ovdje misli g. profesor, da je našao opreku između sv. Ignacija i sv. Franje, jer da ovaj podcrtava svuda ljubav Božju prema stvoru. »I kad bi tko izbrojio ove tekstove u Franjinim spisima, konstatirao bi, da je ljubav zapremila mjesto slave Božje (On constaterait que c'est l'amour qui a pris la place de la gloire de Dieu)«. Pisac vidi dakle tu jednu tobožnju opreku, koje doista nema. Jer sv. Ignacije odaje svoju nesebičnu čistu ljubav Božju, kad svuda ističe njegovu veću slavu, kako je to Crkva lijepo natuknula u popričesnoj molitvi njegove Mise; a sveti Franjo promiče veću slavu Božju, gdje toliko govori o ljubavi Božjoj i u djelotvornoj ljubavi hoće da »svima sve postane«, kao što čitamo u njegovoj misnoj kolekti.

8. Da izbjegnemo nesporazumku, držimo se zlatnog načela za interpretaciju tuđih riječi, što ga Ignacije u svojoj knjižici ističe neposredno prije temeljne istine: »Svaki dobri kršćanin ima biti a priori tako raspoložen, te će dobro tumačiti riječi svoga bližnjega...« Tako ćemo lakše premostiti prividne nesuglasice kod različitog shvaćanja prve i glavne zapovijedi Božje o ljubavi.

Značajno je formuliranje i obrazlaganje ove najviše zapovijedi, gdje se ona prvi put u Sv. Pismu (Deuteron. 6, 45) spominje, i to, poslije dekaloga, koji u Egzodu (20, 21—26) i opet u Deuteronomiju (5, 1—21) praktički opisuje i tumači glavnu zapovijed Božju. Imamo tu i prednju rečenicu, iz koje se implicate kauzalnom vezom izvodi tekst ove glavne zapovijedi, gdje čitamo: »Slušaj, Israele, Gospodin Bog je naš jedini Bog: Ljubi Gospodina Boga svoga svim srcem svojim i svom dušom svojom i svom jakošću svojom (svim silama svojim)«. Sam Duh Sveti obrazlaže ovdje zapovijed o ljubavi Božjoj iz svih sila, ističući apsolutno gospodstvo Boga i jedinog vrhovnog gospodara našega. Tako je dakle naš ontološki odnos prema Bogu temelj nužnom moralnom odnosu po ljubavi.

A čisti čin savršene ljubavi Božje slijedi ne samo iz separatnog promatranja beskrajne dobrote i ljubežljivosti Božje, nego isto tako sigurno, a za prosvijetljenog kršćanina isto tako lako, iz ispravnog promatranja svakog drugog beskrajno ljubežljivog savršenstva njegova, poimence također apsolutnog gospodstva i beskrajnog veličanstva. Tako nas uče svi kršćanski moralisti, n. pr. Noldin III, n. 247. 2.

9. U svojoj težnji za stvaranjem tobožnjih opreka daje se Dr Vincent također zavesti do ovih riječi, gdje se francuski esprit ističe iznad objektivne istine. Govoreći naime o duhovnosti sv. Ignacija, kaže: »Prečesto se po riječi Oca Brou-a događa, da ljudi zaboravljaju intenzivnu ljubav, koju Ignacije sponira. Ali je baš u tom razlika između jednog i drugog sveca: jedan sponira ljubav,

i jedva o njoj govori; drugi se ne zadovoljava time, što misli na nju; on neprestano govori o njoj (L'un suppose l'amour et n'en parle guère; l'autre se ne contente pas d'y penser; il en parle sans cesse« (str. 188). Ispravnije bi se kazalo: »Jedan i drugi uzgajaju nas do najviše ljubavi Božje: Ignacije ponajprije na općom i sveopsežnom temelju našeg naravnog i vrhunaravnog odnosa k Bogu; Franjo pak uz pretpostavku ovog temelja izravno na bazi promatranja beskrajne dobrote Božje i našega božanskog posinjenja, kao što to čini i Ignacije u slijedećim razmatranjima drugoga i trećega tjedna, a najsjajnije u kontemplaciji o ljubavi Božjoj. Između sveopsežne asceze Ignacijeve i sustava Franjina, koncentriranog na žarište ljubavi, nema opreke, već vidimo tu samo inadekvatnu razliku. Franjo se oslanja na Ignacija; ali za svoju okolinu izabire osobito privlačljivi način asceze, ljubav, koja sjedinjuje, a da ipak ne zanemaruje prethodnih faza i nužnih uvjeta očišćenja i prosvjetljenja, kako su to neki kasnije učinili zloporabom.

Čitači Franjinih spisa dijelom su razmaženi po epigonima naturalističkog preporodnoga doba, a dijelom su također preplašeni rigorističnim nazorima Kalvinovim i iz njih niklim bajaranizmom i jansenizmom; dijelom opet pripadaju pobožnom ženskom spolu, na koje više djeluje čuvstvo. Sam se sv. Franjo našao ponukanim, da prosvjeduje protiv zablude, kojom su neki tvrdili, da je on tobože Filoteju napisao za ženske, a Timoteja za muškarce; uistinu su obadva spisa za obadva spola.

10. Ignacije pak stoji 70 do 80 godina prije Franje na velikoj međi starog i novog vremena. Novopoganski preporod s jedne strane i s druge strane protestantske novotarije nametnuše mu dužnost, da se u svom temeljnom razmatranju osvrne također na bitni n a r a v n i odnos naš k Bogu; pri tom ipak nije ni najmanje u pozadinu potisnuo blažene činjenice otkupljenja i božanskog posinjenja.

Ako mu je H e n r y B r e m o n d u novije vrijeme prigovarao, da bi isto tako mogao poganski filozof napisati one temeljne istine na početku egzercicija, valja mu odgovoriti: »Ignacije uzima čovjeka kao čovjeka, ali također kao učenika Kristova u faktičnom sadašnjem stanju pale i otkupljene naravi i vodi ga postepeno do konačnog vrhunaravnog cilja, što ga je odmah s početka najavio. Ni najbolji među poganskim filozofima nisu imali pravog i savršenog pojma o mogućnosti i činjenici stvorenja iz ničesa po svemoćućem Bogu, koji cijelim svemirom mudro upravlja.

Osim toga već se u temeljnoj istini i diljem ostalih egzercicija pretpostavljaju ili se ponovno spominju činjenice v r h u n a r a v n i h objava Božjih kao svima poznate. A neposredno prije temeljne istine Ignacije se u praktičkoj primjedbi obraća na s v a k o g d o b r o g a kršćaninac«. On piše osobito za velikodušne kršćane, koji makar i bili još veoma nesavršeni i grijeshni, ipak sad ozbiljno misle na religioznu svrhu svog života.

Priznajmo i ovo: Svijet, za koji je Ignacije u prvom redu tada pisao, donekle je različit od okoline, kojoj je sv. Franjo namijenio svoje ascetičke spise. Dr. Vincent pokazuje sam (str. 158.), kako se u vrijeme osnivanja reda od Pohoda Gospina i prvih klica janseizma glavna funkcija ljubavi u praktičkom životu krivo razumijevala i u redovima kršćanske elite. Ukočenost u saobraćaju s Bogom zahvatila je mnoge vjernike. U vrijeme sv. Ignacija bijaše vjera i čudorednost još ugroženija. Protestantizam je zabacio dobra djela naša, kao da nisu potrebna za spasenje. Izdao je lozinku: »Vjeruj samo i uzdaj se u Boga i Krista, pa makar i dalje još više sagriješio. Zlatni plašt Kristove milosti pokrit će sve grijehе tvoje i bez tvoga sudjelovanja.« Luter je osim toga još i izvraćao krepost ljubavi Božje, tumačeći je isključivo očinu bez habitus-a. »Prokleta bila riječ: *Formatum charitate!*« pisao je u svom komentaru »*Römerscholien*«, 167 (V. Grisar, Luther I, 168).

U tim okolnostima prejako isticanje samog afekta i riječi ljubavi bez potrebnih dobrih djela kraljevske kreposti ljubavi moglo bi, osobito na početku duhovnih vježba, više škoditi nego koristiti. Pravila, kako da osjećamo sa svetom Materom Crkvom, svakomu pokazuju, kako je Ignacije oprezan bio kod izbora samih riječi (predestinacija, vjera...), kad je trebalo doskočiti kojem nespozumljenju.

S druge se strane u njegovo vrijeme upravo omalovaživao onaj sveti strah Božji, koji je početak mudrosti. Stoga se Ignacije u temeljnoj istini zadovoljava time, što ističe »hvalu, štovanje i službu Božju« t. j. praktičku ljubav Božju. I u zaglavnoj kontemplaciji egzercicija opominje nas, da ljubav više stoji u djelima, i u drugoj primjedbi označuje uzajamna djela, po kojima si dobri prijatelji dokazuju svoju ljubav. Lijepe su riječi jeftine i često puki komplimenti. Očito je, da svetac i ovdje hoće da doskoči pietističkom i kvietističkom ispraznom čuvstvovanju i pogubnom sanjarenju, kakvo se kasnije razvilo u protestantizmu i u nekim zavedenim katoličkim krugovima okolo Madame Guyon i španjolskog nadri-mistika Molinos-a. Ta, već za života Ignacijeva širili su se u Španiji zanesenjaci »*alumbrados*« i »*dejados*« (illuminati et quietistae).

11. Uostalom, već su vršnjaci i najintimniji prijatelji Ignacijevi, O. Nadál i O. González temeljnu istinu duhovnih vježba doista shvatili o praktičkoj, čistoj i savršenoj ljubavi Božjoj. Oca Nadála poslao je sam Ignacije kao najboljeg poznavaoца egzercicija u razne provincije D. I., da ih uputi u pravi njihov smisao. Nadál pak veli: »Ovo je dakele princip (temeljna istina), kako smo to i suviše dokazali: Sve mora da proizađe iz ljubavi k Bogu: osnove, odluke, djela. No ima i mnogo drugo, što nas može privedi k onoj ljubavi i savršenom načelu; mnogo toga, po čem dolazimo do ove ljubavi, ako svojom nemarnošću, ili pospa-

noću i nesavršenošću ili drukčije svojom krivnjom nismo još došli tako daleko (Epistulae, IV. 846. Vidi kod Sierpa: Ignatianische Wegweisung 30—31). O. Egidije González opet piše o temeljnoj istini: »Ovdje nam se predlaže svrha zakona, t. j. ljubav, ... da ništa ne zavalimo više od ljubavi« (Monumenta Ignatiana II. Exercitia, 911).

Prema istim prijateljima sv. Ignacija i drugi dio temeljne istine o indiferentnosti ili ravnodušnosti naše volje s obzirom na dug i kratak život, na bogatstvo i siromaštvo, na časti i pogrde ovog svijeta..., sve to pripada pravilima višeg savršenstva i čiste ljubavi Božje, a po sebi ne veže pod grijeh, dok se tko sam drage volje nije zavjetom ili drugim načinom na to obvezao. Ovdje se prevario i izvršni tumač egzercicija O. Meschler i s njime O. Sierp, gdje vele, da u neobdržavanju pravila indiferentnosti leži grijeh, nered i smrt. Radi se tu o višem savršenstvu, koje po sebi ne veže pod grijeh (V. Bouvier D. I. La Vérité fondamentale des Exercices spirituels).

*

Završimo ovaj izvještaj autoritativnim sudom pape Pija XI. u njegovu pismu na sad pokojnoga kardinala Dubois, prigodom uskrsnog religioznog tečaja u Versailles-u. Papa tu piše 28. III. 1929.: »Uistinu su duhovne vježbe sv. Ignacija osobitom i vanrednom snagom unaprijedile duhovni uzlazak i dovele su duše do najvišeg vrška molitve i ljubavi Božje. One idu putem samozataje i pobijanja zlih strasti, te čuvaju ljude od finih obmana oholosti. Mi smo sami više puta u sebi iskusili ovu svetu djelatnost i mogli smo sebi dati račun o napretku u savršenstvu, što ga postizavaju duše, kad ih slijede.«

